

**QISHLOQ XO‘JALIGIDA ANOR YETISHTIRISH VA SOTISH
BORASIDAGI TADQIQOTLAR SHARXI**

Irgashev Abbos Jumanazarovich

Abbosxonabbos1994@icloud.com

Tel: +998 99 376 77 01

Annotatsiya: Ushbu tezisda anor yetishtirish va sotish mexanizmini takomillashtirishning nazariy asoslari haqida hamda bu borada olib borilgan izlanishlar borasida dastlabki tanishuv ma’lumotlari bayon qilingan. Shuningdek anorchilikning tarqalishi va yirik espartyor mamlakatlar haqida ma’lumotlar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: Sarmoya, sotuv xajmi, huhudiy qamrab olish, oziq-ovqat xavfsizligi, adabiyotlar sharxi, sifat ko‘rsatkichlari.

KIRISH

Mamlakatimiz iqtisodiyotiga katta ta’sir ko‘rsatadigan tarmoqlardan biri bu qishloq xo‘jaligidir. Sohaning daolzarbligi sir emaski oziq-ovaqt muammolarini bartaraf qilish bilan bevosita bog‘liq. Yani bir so‘z bilan aytadigan bo‘lsak aholining birlamchi ehtiyojlarini ta’minlovhci sohadir. O‘z navbatida qishloq xo‘jaligi ham yirik ikki tarmoqni o‘z ichiga olgan bo‘lib bular dehqonchilik va chorvachilikdir.ushbu iki yo‘nalish o‘z ichida bir qancha turlarga bo‘linib shulardan dehqonchilik qismida anorchilik muhim ahamyat kasb etadi. Anorning qishloq xo‘jaligiga ta’siri bir qancha. Jumladan:Iqtisodiy qiymati: Anor ham mevasi, ham boshqa ishlatilishi (sharbat, kosmetika, dori vositalari) tufayli dehqonlar uchun muhim daromad manbai hisoblanadi. Eksport salohiyati ham alohida ahamyat kasb etadi. Ba'zi mamlakatlarda anor ishlab chiqarish eksport orqali mamlakat iqtisodiyotiga hissa qo'shadi.Yana bir jixat urli xil foydalanish usullarining mavjudligi mevadan tashqari, anorning qobig'i, urug'i va gullari ham turli maqsadlarda ishlatilishi mumkin, bu esa anorning qishloq xo'jalik qiymatini oshiradi. Qurg'oqchilikka chidamli bilan anor suv tanqis hududlardagi fermerlar uchun mos tanlovni hosil qiladi. Navbatdagi jixat bu-tuproq unumdorligi anor etishtirish, tuproqni to'g'ri boshqarish bilan birga, barqaror qishloq xo'jaligi amaliyotiga hissa qo'shishi mumkin.

ASOSIY QISIM

Anor yetishtirish tarixiy va madaniy ahamiyatga ega bo‘lgan qishloq xo‘jaligining ajralmas qismi hisoblangan dehqonchilik turidir. Anorning vatani Janubi-Sharqiy Osiyo bo'lsa-da, turli manbalarda anorning ilk tarqalishi borasida turli xil ma’lumotlar keltirilgan. Masalan : Iroq: Dajla va Furot vodiylari atrofidagi hudud, ya’ni hozirgi Iroq yerlari anor yetishtirilgan ilk joylardan biri ekanligi haqida manbaalar mavjud. Bu hududda anor yetishtirish miloddan avvalgi 2200 yilga oid

yo'zuvlarda o'z isbotini topgan. Uning tarqalish oralig'ini Erondan Shimoliy Hindistongacha deb bayon qilingan manbaalar ham mavjud Bugungi kunda u butun dunyoda keng tarqalgan. Anor mevasining ta'mi, sog'liq uchun foydasi va sanoatda qo'llanilishi tufayli qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida muhim o'rin tutadi.

Anor yetishtirishning ahamiyati va o'rni shifobaxshligi bilan ham mashhur. Anor o'zining boy ozuqaviy qiymati va yuqori antioksidant tarkibi bilan sog'liq uchun foydalidir. U S vitamini, antioksidantlar, tolalar va boshqa ko'plab oziq moddalarning yuqori miqdorini o'zida jamlagan. Biroq, anordan foydalanish faqat uning mevasi bilan cheklanmaydi. Anorning tarixi qadimgi davrlarga borib taqaladi. Bu qadimgi Misr va Yaqin Sharq madaniyatlarida muhim ramz bo'lib ifodalagan. Anorchilik borasida olib borilgan izlanishlardan Qoraqalpog'iston bosmasida Matkarimov va Sabirovlar tomonidan qoraqalpoq tilida nashr qilingan «Miyue bag'larinin' agrotexnikasi. N.: «qaraqalpaqstan». 1984.-316 b. nomli monografiyada keng aytib o'tiladi. Bunda asosan «qizil anor», «Kozake», «Kaim anor», «Oq tana» (tu'ya Tish), «Achchiq danak anor navi» va «Bedana» navlariga tariflar beriladi . Anorning mevasi mineralli manbalarga, vitamin, antioksidant, biologik faol kaliyli birikmalarga boy. Anor xalq xo'jaligining har xil sohalarida ishlatiladi va u 200 (300) yilgacha umr ko'rishi mumkin . (Xolmatov, Xarlamov, 1981). Anorning ta'mi shirin, chuchuk-nordon va nordon, sersharbat (40-55%), tarkibida 14-21% qand, 0,9-3% kislotaga bor. Mevasi 6-12 xonali, doni och pushti yoki to'q qizil. Urug'lari to'q qizil, och qizil, pushti yoki oq rangli, sersuv, shirin yoki nordon mazali et bilan o'raglan. [4] (Nabiev va boshq., 1975). O'zbekiston florasidagi dorivor o'simliklarni o'rganishga farmatsevt olimlar S.Sahobiddinov va X.Xolmatov va ularning shogirdlari katta hissa qo'shdilar. Anor xalq xo'jaligining har xil sohalarida ishlatiladi va u 200 (300) yilgacha umr ko'rishi mumkin [5]

Bundan tashqari jahon savdosida anorning roli ortib bormoqda. Ishlab chiqarishning ko'payishi, turli mahsulotlar ishlab chiqarilishi va foydalanish sohalarining kengayishi anorning iqtisodiy qiymatini muttasil oshirib bormoqda. Bugungi kunda anor, ayniqsa, talab katta bo'lgan sog'liqni saqlash va oziq-ovqat sanoatida qo'llanilishi bilan juda yuqori iqtisodiy ahamiyatga ega. Yana bir muhim jihat anor yetishtirish ekologik barqarorlik nuqtai nazaridan muhim qishloq xo'jaligi faoliyati hisoblanadi. Organik dehqonchilik texnikasini joriy etish, suv resurslaridan samarali foydalanish, tuproqni boshqarish va pestitsidlardan foydalanishni kamaytirish kabi barqaror amaliyotlarni qabul qilish anor yetishtirishda ekologik muvozanatni saqlash yo'lidagi muhim qadamdir. Anor yetishtirish texnologik taraqqiyot va qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish ta'sirida muttasil rivojlanib bormoqda. O'sib borayotgan hududlar va sharoitlar iqlim o'zgarishi kabi omillar ta'sirida ham o'zgarishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, tadqiqot va ishlanmalar xilma-xillikni oshirish va hosildorlikni oshirish kabi sohalarda kelajakda anor yetishtirishni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Anor yetishtirish o'tmishdan to hozirgi kungacha o'z ahamiyatini

saqlab kelgan va zamonaviy qishloq xo'jaligining ajralmas qismi bo'lib qolmoqda. Bu qadimiy meva o'zining madaniy merosi bilan birga sog'lomligi, sanoatda qo'llanilishi va iqtisodiy ahamiyati bilan qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishidagi o'rnini mustahkamlab kelmoqda.

Anor Navlari Infografikasi

Umumiy ma'lumot:

Anor (*Punica granatum*) turli xil navlarga ega bo'lib, ular dunyoning turli mintaqalarida yetishtiriladi. Anor navlari mevalarining rangi, ta'mi, kattaligi va boshqa xususiyatlari bilan farq qiladi.

Asosiy anor navlari:

- **Bhagva:** Hindistonda keng tarqalgan, yirik, shirin va qizil mevali nav.
- **Ganesh:** Hindistonda yetishtiriladigan yana bir mashhur nav, o'rtacha kattalikdagi, shirin va och qizil mevali.
- **Mridula:** Hindistonda chiqarilgan nav, erta pishadigan, shirin va qizil mevali.
- **Wonderful:** AQShda keng tarqalgan, yirik, shirin-nordon va to'q qizil mevali nav.
- **Malas:** Eronda yetishtiriladigan, shirin va qizil mevali nav.
- **Hicaz:** Turkiyada yetishtiriladigan, yirik, shirin va to'q qizil mevali nav.
- **Early Foothill:** AQShda yetishtiriladigan, erta pishadigan va shirin mevali nav.
- **Mollar:** Ispaniyada keng tarqalgan, shirin va qizil mevali nav.
- **Gulsha:** O'zbekistonda keng tarqalgan, shirin va qizil mevali nav.
- **Kizil Anor:** O'zbekistonda yetishtiriladigan, to'q qizil mevali nav.
- **Ok Anor:** O'zbekistonda yetishtiriladigan, oq yoki och pushti mevali nav.

Dunyo miqyosida anorchilik yetishtirish hajmi bo'yicha jadval

Mamlakat	Ishlab chiqarish hajmi (tonnada)	Eksport hajmi (tonnada)	Ichki iste'mol hajmi (tonnada)	Anor navlari
Hindiston	3,140,000	56,000	3,084,000	Bhagwa, Ganesh,

				Mridula
Eron	1,000,000	80,000	920,000	Wonderful , Malas
Turkiya	220,000	50,000	170,000	Hicaz, Wonderful
AQSh	150,000	10,000	140,000	Wonderful , Early Foothill
Ispaniya	50,000	20,000	30,000	Mollar, Wonderful
O'zbeki ston	173,000	25,000	148,000	Gulosh, Kizil Anor, Ok Anor

Izoh: Ushbu jadvalda dunyo bo'yicha anor ishlab chiqarish bo'yicha yetakchi mamlakatlar keltirilgan. Jadvalda ishlab chiqarish hajmi, eksport hajmi, ichki iste'mol hajmi va asosiy anor navlari haqida ma'lumotlar mavjud.

O'zbekistonda anor yetishtirish qadimdan beri rivojlangan. Mamlakatning qulay iqlimi va tuproq sharoiti anor yetishtirish uchun juda mos keladi. Anor O'zbekistonning meva ishlab chiqarishida muhim o'rin tutadi va mahalliy bozorlarda ham, eksportda ham katta talabga ega. O'zbekistonda anor yetishtirish mamlakat iqtisodiyotiga salmoqli hissa qo'shmoqda: Eksportdan tushadigan daromadlar: O'zbekiston anor yetishtirish bo'yicha salmoqli salohiyatga ega va o'zi yetishtirgan anorni eksport qilish orqali valyuta oqimini ta'minlamoqda. Ish bilan ta'minlash: Anor yetishtirish va savdo qilish, ayniqsa, qishloq joylarda yashovchi aholi uchun muhim bandlik manbai hisoblanadi. Mahalliy iqtisodiyotga qo'shgan hissasi: Anor ishlab chiqarish mahalliy bozorlarda anor va anor mahsulotlarini sotish orqali mahalliy iqtisodiyotni rag'batlantiradi. Oziq-ovqat sanoatini qo'llab-quvvatlash: Anor meva sharbati, murabbo va vino kabi turli xil oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishda qo'llaniladi, bu oziq-ovqat sanoatining rivojlanishiga hissa qo'shadi.

XULOSA

Dunyo aholisini soning shiddat bilan o'sishi, aholi ehtiyojlarining ortishi fonida yangi maxsulotlar va ularning sifat ko'rsatkichlariga bo'lgan talab ham ortib bormoqda. Bu esa o'z navbatida qishloq xo'jaligi va bu tarmoqda faoliyat

yuritayotgan yuridik va jismoniy shaxslar oldiga ulkan vazifakar yuklaydi. Mazkur sohada samaradorlikni taminlash uchun hudud qilim sharoitiga mos navlarni tanlab olish faoliyat yuritayotgan kadrlar salohiyatiga va sohaga ilmiy yondoshuvga alohida ahamyat qaratish kerak deb hisoblaymiz

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Anorchilik I.Urazbayev, U.G`oziyev, I.Raxmonov GulDU 2024
2. Bakhtiyorovna N. S. et al. NOVATIVE SOLUTIONS FOR ENSURING EMPLOYMENT OF THE POPULATION AND ESTABLISHING HUMAN RESOURCES RELATIONS OF PRODUCTION //JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS. – 2025. – T. 70. – №. 2. – C. 85-88.
3. Nazirova S., Usmonova S. QISHLOQ XO`JALIGI KORXONALARIDA INVESTITSION FAOLLIKNI OSHIRISH BO `YICHA XORIJ TAJRIBLARI //Modern Science and Research. – 2025. – T. 4. – №. 2. – C. 955-961.
4. ANOR O`SIMLIGIGA ZARAR BERADIGAN KASALLIK QO`ZG`ATUVCHILARINI LABORATORIYA SHAROITIDA O`RGANISH. Xalmuminova Gulchexra Qulmuminovna, Yo`ldosheva Feruza Abduzair qizi AGROINNOVASIYA jurnali Volume 02, Issue 02, 2024 ISSN (E): 3030-3249 ResearchBib Impact Factor: 9.712 / 2024 SJIF Impact Factor 2024: 3.811
5. <https://www.agro.uz/11-0437/>
6. Matkarimov va Sabirovlar tamonidan qoraqalpoq tilida nashr qilingan «Miyue bag`larinin` agrotexnikasi. N.: «qaraqalpaqstan». 1984.-316 b. nomli monografiyada
7. Yusupov «Anorni yashil qalamchadan ko`paytirish» Maqola 1981 yil
8. Xalmatov, Xarlamovlar (1981) Lechevnie svoystva pishevix rasteniy.- Meditsina, 1981,-71 s.
9. 6. Nabiyeu.M va boshq. „ Qiziqarli botanika” T: O`zbekiston, 1975- 231 bet.
10. 7. Lavrenov.V.K, Lavrenova G.V, Sovremennaya entsiklopedya lekarstvennix rasteniy. 2006 yil 272str.